

Ústřední Komise Fyzikální Olympiády České Republiky

Elektronický kontakt: ivo.volf@uhk.cz

Okresní kolo FO – 48. ročník – texty úloh pro kategorii E

Předložené úlohy řešte v klidu a v pohodě. Pořadí úloh není závazné. Nejprve si je vyřešte „nanečisto“ a potom přepište řešení s komentářem tak, aby bylo zřejmé, jak jste k němu dospěli. Nezapomeňte na obrázky a grafy, jsou-li požadovány. Řešení každé úlohy začněte na nový list papíru. Při řešení berte $g = 10 \text{ N/kg}$.

E48-1 Nákladní vlak

Nákladní vlak o délce 580 m jede stálou rychlostí 54 km/h po vodorovném a přímém úseku trati. Vlak začneme sledovat v okamžiku, kdy se přední část lokomotivy dostala do vzdálenosti 450 m od začátku mostu, a stiskneme stopky. Most má délku 170 m. Nákladní vlak most přešel a v okamžiku, kdy se zadní část posledního vagónu dostala do vzdálenosti 450 m od konce mostu, začal brzdit a během dalších 80 s zastavil ve stanici. Děje, jež jsou v této úloze popisovány, považujte za ideální, tedy při zastavování závisí rychlost lineárně na čase, jinak jde o pohyb rovnoměrný.

- Za jak dlouho dorazí lokomotiva na začátek mostu?
- Za jakou dobu přejezdí nákladní vlak přes uvedený most?
- Po jakou dobu se uvedený nákladní vlak, jedoucí původní rychlostí, míjí s rychlíkem o délce 420 m, jedoucím stálou rychlostí 90 km/h v protisměru po sousední koleji?
- K řešení sestroj situační náčrtek a graf změn rychlosti v závislosti na průběhu času; odtud stanov dráhu vlaku při rovnoměrném pohybu i při zastavování.
- Stanov průměrnou rychlost nákladního vlaku po dobu jeho pohybu.

E48-2 Cyklista jede po silnici

Po vodorovné přímé silnici jede cyklista stálou rychlostí 27 km/h. Odporová síla, zahrnující odpor vzduchu i odpor valivý, má velikost $F_{\text{odp}} = k v^2$, kde číselná hodnota $k = 0,30$, přičemž rychlost uvádíme v jednotkách m/s a sílu v newtonech. Hmotnost cyklisty i s kolem je 70 kg.

- Jak velkou silou musí udržovat cyklista kolo v rovnoměrném pohybu?
- Jakou práci musí cyklista vykonat na trase 1 200 m? Jaký je výkon cyklisty při jízdě?
- Jakou největší rychlost může vyvinout cyklista při stálém výkonu 600 W?
- Jak se změní údaje v úlohách a), b), c), změní-li se rychlost na 18 km/h nebo na 45 km/h?
- Kdyby cyklista jel původní rychlostí, avšak po trase do mírného kopce se stoupáním 5 %, některé hodnoty v úlohách a), b) by se změnily. Vysvětli aspoň slovy a vypočítej, co dovedeš.

E48-3 Atmosférický balón (aerostat)

Atmosférický balón má průměr 11,0 m a v našich výpočtech ho budeme považovat za kouli. V balónu může být buď drahé hélium o hustotě $0,176 \text{ kg/m}^3$ nebo teplý vzduch o hustotě $0,873 \text{ kg/m}^3$. V okolí balónu je atmosférický vzduch o tlaku 0,100 MPa a o teplotě $0 \text{ }^\circ\text{C}$, jehož hustota u povrchu Země je $1,28 \text{ kg/m}^3$. 1 m^2 materiálu obalu balónu má hmotnost 100 g.

- Jak velké síle způsobené všestranným tlakem musí obal balónu za uvedených podmínek odolávat?
- Jaká je hmotnost náplně balónu, je-li v něm hélium či teplý vzduch?

c) Jak velká vztlaková síla působí na balón?

d) Má-li koš balónu hmotnost 120 kg a cestující má hmotnost 80 kg, jak velká může být hmotnost užitečného zatížení pro cestování nepříliš vysoko nad povrchem Země?

e) Předpokládejte, že s rostoucí výškou klesá tlak i hustota okolního atmosférického vzduchu zprvu skoro lineárně, takže číselně $\rho = \rho_0 (1 - 0,00013 \cdot h)$, kde ρ_0 je výše uvedená hustota atmosférického vzduchu v okolí balónu při teplotě 0°C a těsně nad povrchem, h je výška, do níž balón vystoupá. Popiš slovně děje, k nimž dojde. Dovedeš odhadnout některé veličiny?

Objem koule je $V = 4\pi r^3/3$, povrch koule $S = 4\pi r^2$, kde r je poloměr koule.

E48-4 Rozvětvený elektrický obvod

Rozvětvený elektrický obvod obsahuje zdroj o stálém napětí 12,0 V, klíč (spínač) a pět rezistorů o stejném odporu $R = 24 \Omega$. Rezistory jsou zapojeny tak, že v jedné větvi jsou tři a ve druhé větvi dva rezistory. Odpor přívodních vodičů je velmi malý, nebudeme ho uvažovat.

a) Nakreslete elektrické schéma obvodu a vyznačte příslušné veličiny.

b) Určete proud, procházející každým rezistorem, napětí na rezistorech a výkon rezistorů.

c) Určete odpor rezistoru, kterým by bylo možno nahradit těchto pět rezistorů. Jaký je proud přicházející přívodními vodiči a celkový výkon tohoto rezistoru.

d) Jednou se laborant zmýlil a do obvodu zařadil místo jednoho ze stejných rezistorů jiný rezistor o odporu $R_x = 36 \Omega$. Které veličiny se změnilly a jaké jsou teď jejich hodnoty? Závisejí či nezávisí výsledky na tom, který z uvedených stejných rezistorů byl zaměněn?

Úspěšným řešitelem okresního kola Fyzikální olympiády se stává ten řešitel, který získal alespoň 14 bodů celkem a alespoň ve dvou úlohách nejméně pět bodů. Za každou dobře vyřešenou úlohu lze získat nejvýše 10 bodů, celkem tedy 40 bodů.

Texty úloh si vezměte domů a předložte je také svému vyučujícímu fyziky, kterého budou jistě zajímat. Organizátoři okresního kola soutěže vám na závěr sdělí, jak úlohy měly vyjít.

INFORMACE PRO ZÁJEMCE O MATEMATIKU A FYZIKU:

V loňském roce bylo obnoveno vydávání časopisu pro zájemce o matematiku a fyziku z řad studentů středních škol a žáků nejvyšších ročníků škol základních, který vycházel již před sto lety - ROZHLEDY MATEMATICKO-FYZIKÁLNÍ. Ročně vycházejí čtyři čísla, předplatné je 140 Kč/rok a zajišťuje ho firma MYRIS TRADE, s.r.o., V Štíhlách 1311, P.O.BOX 2, 142 01 Praha 4, elektronický kontakt myris@myris.cz. Máte-li zájem o studium matematiky a fyziky, nebylo by špatné časopis odebírat (domů nebo třeba i do školy). Doporučujeme!

Čtěte na internetu: www.uhk.cz/fo a <http://fo.cuni.cz> s informacemi o Fyzikální olympiádě!